

Feridun Kandemir (1895–1978)

Medine Müdafaası'nı Yazdığı
Yıllar

Yazar Feridun Kandemir
Medine'de resmî kıyafetiyle

Gazeteci, yazar. İstanbul'da 1895'de doğdu. Jön Türklerden Hukukçu ve gazeteci Ali Fahri Ağaba'nın oğludur. İlk tahsilini Trablusgarp'ta İrfan Mektebinde, ortaokulu İstanbul'da Numune Rüşdiyesinde, liseyi Fransız Saint Michel Koleji'nde yapmıştır. Hukuk fakültesi ikinci sınıfta iken Birinci Dünya Savaşı'nın başlaması üzerine askerlik göreviyle 1916'da Hicaz Cephesi'ne gitmiş, dönüşte Millî Mücadeleye katılmak üzere 1919'da Anadolu'ya geçerek Konya'da günlük **Öğüt gazetesini** tek başına yönetmiştir. Bu arada Mustafa Kemal'in daveti üzerine Ankara'ya giderek ilk Büyük Millet Meclisi Matbaasını kurmuş ve oraya müdür olmuştur. Bir müddet sonra Millî Hükümetin ilk istihbarat müdürü olarak Trabzon, Tiflis ve Batum gibi yerlerde, ayrıca İran ve Hicaz'da çeşitli dış işlerinde çalıştıktan sonra 1927'de asıl mesleği olan gazeteciliğe dönmüştür. Trabzon'daki görevini yerine getirememiştir. Çünkü buradaki Yahya Kaptan Samsun'dan Trabzon'a kadar deniz taşımacılığında ve işlerinde söz sahibidir. Trabzon'un zenginlerindedir. Hamdullah Suphi'nin (Tanrıöver) Trabzon İstihbarat Müdürlüğüne atadığı Feridun (Kandemir) Bey'i, "İçimizde hafiyeye istemiyoruz. İstihbarat Müdürü ne demekmiş? Lüzumu yok burada böyle işin. Gizli kapaklı işlerimiz varsa onlar bizim

işlerimizdir. Ankara'ya değil ya, istersen Allah'a yaz. Trabzon Trabzonlularındır. Daha var mı bir diyeceğin, senin? Çık git memleketimizden, yoksa vallahi yakarım adamı ben" diye tehdit etmiştir. Feridun Bey bir müddet sonra, Trabzon İstihbarat Müdürlüğü'nün Tiflis'e nakli sonucu yakılmaktan kurtulmuştur. Henüz Hukuk'ta öğrenci iken 1916'da Sedat Simavi ile çıkardıkları haftalık Hande dergisinden sonra, Milli Mücadele'de İstanbul'da İfham, Konya'da Öğüt, Doğu'da Varlık ve Ankara'da Hâkimiyet-i Milliye gazeteleriyle başlayan ve 55 yıl süren gazetecilik hayatında Cumhuriyet başta olmak üzere bütün gazetelerde, dergilerde sayısız tefrika ile röportajları yayımlanmıştır. 1978 yılında İstanbul'da vefat etmiştir. Meclis'in açıldığı gün ağlayan Başkumandan Mustafa Kemal'le ilgili anısı şöyledir: Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu ve kurtarıcısı büyük Atatürk'ün her zaman "en büyük eserim" diye övündüğü ve üstüne toz kondurmadığı TBMM'nin açıldığı gün ile ilgili olarak pek çok anı ve belge yayımlanmıştır. Meclisin açıldığı gün tebrikleri kabul ederken ağlayan başkumandan Mustafa Kemal Paşa'dır. Olayın şahidi bulunan TBMM Matbaası Müdürü ve daha sonraki yılların ünlü gazetecisi Feridun Kandemir Meclis'in açılışını 35 yıl sonra yayımladığı "35 Yıl Önceki Ankara" adını taşıyan anılarında anlatır. Hacı Bayram Camii'ndeki merasimi takiben Mecliste toplanılır. Halkın ve meclis üyelerinin birbirleriyle kaynaşmasını takiben paşanın elleri öpülür, dualar edilir. Daha önce Ankara'ya gelenlere bir yabancı gibi bakan Ankara halkı ile yeni gelenlerin kaynaşması da o gün sağlanmış olur. Atatürk'ün daha onlarla ilk konuşmasından sonra "Mehmetçik muharebeyi kabul etti." demesi de bu olaylardan sonradır. Feridun Bey'in aktardıkları şöyledir: "Namazdan sonra tanıdık, tanımadık bir kucaklaşmadır, sarılıp öpüşmedir gitti. O ana kadar çekingen duran Ankaralılarla ilk kaynaşma o gün oldu. Bununla da iktifa edilmedi. Cümbür cemaat, Mustafa Kemal Paşa'nın peşine takılarak herkes Büyük Millet Meclisine gitti. Riyaset odasında, tebrik için gelenleri ayakta kabul eden Mustafa Kemal Paşa'nın bir daha elleri öpüldü. Dualar edildi. Bu esnada, her zamanki heyecanlı hâliyle sapır sapır titreyerek; "Gelecek bayram namazını, inşallah Ayasofya Camii'nde kılacağız Paşam..." diye kükrerken gözlerinden yaşlar akan Bolu Mebusu Tunalı Hilmi'ye; "Elbette... Şüphesiz... Yalnız ağlamamak şartı ile..." cevabını verirken, Paşa'nın da gözleri yaşarmıştı. Olayın görgü tanığı rahmetli Feridun Kandemir'in bu hatıratında anlattığı gibi TBMM bu ruh ile açılmıştır.

Feridun Kandemir Birinci Dünya Savaşı'nda Türklerin Çanakkale'de gösterdikleri kahramanlık destanının bir benzerine, Hicaz'da kutsal toprakların müdafaasında şahit olmuştur. Feridun Kandemir 3 hekim, 1 eczacı ve idare amirleriyle birlikte Hicaz cephesinde Kızılay Heyetinde görev almıştır. Medine'de Darissürur binasındaki görevinde kendilerini orada öksüz kalmış gibi hissettiklerini, 200 hastaya baktıklarını ifade etmiştir. Su, elektrik gibi ihtiyaçlarını karşılamak için Haşimi hükûmeti ile görüşmek zorunda olduklarını, gelen heyetin Türk âdetlerini bildiğini, Türk kahvesine 40 yıldır hasret kaldıklarını, birlikte olmaktan memnun olduklarını heyetin bildirmesinin ilginç olduğunu vurgulamıştır. Hicaz dönüşü İstanbul bıraktıkları gibi değildir. İzmir dahi Yunan bayraklarının dalgalandığı bir yerdir. Hicaz'daki esaretten kurtulup dönebilenler çok azdı. Tek gazeteci Kandemir'di. Kandemir, Süleyman Nazif'in isteği üzerine ilk Medine yazılarını Ahmet Ferit Tek'in çıkardığı İfham'da yayımlamıştır. Bu dönemde Kandemir, babasının arkadaşı eski Jön Türklerden Yusuf Akçora'nın Cağaloğlu'ndaki evinde bir toplantıya gitmiştir. Toplantıda Türk Ocağından Hamdullah Suphi (Tanrıöver), şair Mehmet Emin, Hüseyin Ragıp, Ruşen Eşref, Ispartalı Tefik, Celal Sahir ve Yahya Kemal gibi birçoğuyla tanışmıştır. Burada Medine'deki günlerini anlatırken şair Mehmet Akif de gelmiştir toplantıya. Bu olayları da "**Fahreddin Paşa'nın Medine Müdafaası**" kitabında anlatmıştır. Mondros Mütarekesi (1918) ile Osmanlı İmparatorluğu'nu parçalayan güçlerin ve yandaşlarının karşısında Fahreddin (Türkkan) Paşa ve kumandasındaki kahraman Türk Askeri, mütareke şartlarını ve Osmanlı Sarayı'nın emirlerini hiçe sayarak bu toprakları hiçbir karşılık beklemeden dinlerine ve peygamberlerine olan engin sevgi ve saygı ile savunmuşlardır. Türk Askerinin bu büyük zaferi, kumandanından erine kadar vatan ve Allah yolunda, Onun yüce peygamberini ve mukaddes topraklarını savunmadaki kahramanlıklarının destanını bu eserde bir roman heyecanı ile anlatmıştır. Atatürk'ün

ifadeleriyle adını altın harflerle tarihe yazdıran büyük kumandan Fahreddin Paşa'nın hatıraları, oğulları Selim ve Orhan Paşa'ların bu esere katkıları, Sadrazam Talat Paşa'ya yazılan mektupların ve Osmanlı İmparatorluk sarayı ile İngiliz ve Fransız kumandanlıklarının tarihî belgesi niteliğindedir. Cumhuriyet döneminin en ilginç kitap yakma olayı 1933'te gerçekleşti. "Cumhuriyet Tarihinde Yakılan İlk Kitap: İstiklal Harbimizin Esasları Neden Yakıldı?" adındaki kitabın yakılması, Milliyet gazetesinde günlerce süren polemiklerin ardından gerçekleşiyordu. Milliyet gazetesinde önce Sinop mebusu Mahmut Soydan'ın İstiklal harbiyle ilgili iddiaları yer aldı. Yazıda İstanbul'da, Erenköy'deki köşkünde münvezi bir hayat süren Karabekir Paşa'yla ilgili suçlamalar vardır. Karabekir Paşa iddialara bir mektupla yanıt verir. Bu yanıt üzerine Milliyet gazetesi Paşa'ya bir çağrı yapar ve hatıralarını yayımlamaya açık olduğunu belirtir. Karabekir Paşa Milliyet'e 7 adet mektup gönderir. Bu mektuplardan altı adedi yayımlanır. Yedincisi sakıncalı bulunmuştur. Gazete, Karabekir Paşa'nın artık mektup yazmayacağını açıklar. Oysa durum hiç öyle değildir. Diğer taraftan Milliyet gazetesi başta olmak üzere diğer gazetelerde Karabekir Paşa aleyhinde yazılar yayımlanmaya devam edilir. Karabekir Paşa bunun üzerine belgelere dayalı bir kitap çıkarmaya karar verir. Paşa'nın hatıraları Babı Ali'de Sinan Matbaasında basılacaktır. Ancak kitabın formları Kel Ali (Çetinkaya), Kılıç Ali, Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin sahibi Recep Zühtü Soyak gibi milletvekillerinin eline geçer. Matbaa sahibi Sinan Bey Matbaa'dan çıktıktan sonra iki kişi tarafından bir arabaya bindirilerek Pangaltı'ndaki bir eve götürülür. Ev, Kel Ali'nin evidir. Sinan Bey'i karşılayan ise Kılıç Ali'dir. Kılıç Ali: "Bu kitaplar muzırdır, basılamaz, nüshaları bize vereceksin." der. Sinan Bey; Kitaplar savcılık tarafından incelensin, muzır görülürse neşretmeyeceğim." şeklinde karşılık verir. Kılıç Ali savcılığın bu yönde bir karar vereceğinden emin değildir. Bu nedenle kitapların kendilerine teslim edilmesini ister. Sinan Bey masrafların verilmesini ister ve şunları söyler: "Efendim, benim ne kuvvet ne kudretim vardır ki, sizin teklifinize hayır diyebileyim? Siz, ne isterseniz onu yapabilirsiniz." 3 bin kitap çuvallara doldurulur. Sinan Bey evden ayrılır ve matbaaya gider. Gece yarısına doğru Hâkimiyet-i Milliye gazetesinin sahibi Recep Zühtü Soyak CHP İstanbul İl Merkezindeki adamlarıyla birlikte matbaaya gelir. Ciltlenmek üzere olan 3 bin adet kitap çuvallara doldurulur ve bir kamyona yüklenir. Ne var ki, kitaplardan beş adedi, Karabekir Paşa'nın talimatıyla baskından önce Feridun Kandemir'e aldırılmıştır. El konulan kitaplar yakılmak üzere önce Cağaloğlu Hamamı'na götürülür. Hamamın sahibi bulunmaz. Hocapaşa Hamamı'nın sahibi de "Bizim külhanımızda böyle yığın hâlinde kitap yakılamaz." diye itiraz eder. Kamyon, bunun üzerine, Topkapı'ya doğru yola çıkar. Kamyon Topkapı surlarında bir tuğla harmanında durur. Kamyondan boşaltılan kitaplar burada yakılır. Sıra, Paşa'nın elindeki 5 nüshaya gelir. 4 Haziran 1933'te yüz kadar polis Paşa'nın evini kuşatır. Sabah saatin dörtbuçtuğudur. Erenköy'deki köşkte Karabekir Paşa, eşi, iki kızı, iki evlatlığı ve misafiri olan Kurtuluş Savaşı komutanlarından Cafer Tayyar Paşa vardır. Paşa'nın eviyle birlikte birkaç yer daha basılır. Ama nüshalar bulunamaz. Karabekir Paşa'nın eşi nüshaları yaktığını söyler. Polis, Paşa'nın evindeki bütün evrakları çuvallara doldurarak götürür. Bu arada kayıp nüshaların bulunması için Feridun Kandemir de gözaltına alınır. İçişleri Bakanı Şükrü Kaya'nın baskısıyla devreye Emniyet Genel Müdürü Tefik Hadi Bey girer. Karabekir Paşa durumdan İsmet İnönü'yü haberdar eder ve savcılığa şikâyetinde bulunur. İsmet Paşa, İstanbul valisini arar ve Feridun Kandemir serbest bırakılır. Ancak, Karabekir Paşa kitaplarının yayımını göremeden 1948'de vefat eder. Kitap ise 1951'de basılır. Vahidettin'in Son Günleri kitabında Feridun Kandemir tarihi yeniden yazmıştır. Kitapta, Mustafa Kemal, Vahidettin'in ölüm haberini alınca; "Onurlu bir adam daha vefat etti. İsteseydi Topkapı'nın bütün cevahirini götürür, gittiği yerde kendi ordusunu kurup geri dönerdi." demiştir. Vahidettin, saltanatını bırakarak İstanbul'dan nasıl çıktı, nerelere gitti, tekrar padişah olabilmek hülyasıyla ne gibi çalışmalar içinde oldu. Bu arada yaman bir aşkın pençesinde neler çekti ve nihayet günün birinde, bin bir itina ile hazırlattığı baklava tepsisinin başına oturmadan nasıl göçüp gitti? Bütün bunları, on sekiz yaşında saraya dâhil olup tam kırk yıl, bir gün bile Vahidettin'in yanından ayrılmamak suretiyle onun mahrem kalmış hayatının her safhasını bilen

ve sonunda da birlikte İstanbul'dan ayrılıp ölümüne kadar yanında bulunan emektarı Tütüncübaşı Kayserili Şükrü Efendi onun hakkında bilinmeyenleri anlatıyor. Bu kitapta Vahidettin'in son günleri hakkında şimdiye kadar kulaktan dolma, ezbere, masa başında yazılanların tamamıyla aksine bilgiler bulunmaktadır. Yağmur Yayınları yazarın tüm eserlerini basmıştır. Eserleri şöyledir. Kubilay (1931), Jön Türklerin Zindan Hatıraları (1930), Enver Paşa'nın Son Günleri (1955), Devlet Kuran Padişah (4 cilt), Sultan Orhan, Kendi Ağzıyla Rıza Tevfik (1943), Kâzım Karabekir (1948), İzmir Suikastinin İçyüzü (1955), Atatürk'e İzmir Suikastı'ndan Ayrı 11 Suikast (1955), Cumhuriyet Devrinde Siyasî Cinayetler (1955), Atatürk'e Suikast, Siyasi Darginlikler (3 cilt) Dün ve Bugün, Yakın Tarihimiz (4 cilt), Mustafa Kemal ve Arkadaşları Karşısındakiler (1964), Kâzım Karabekir'in Yakılan Hâtıraları Meselesinin İçyüzü (1964), İstiklal Savaşı'nda Bozguncular ve Casuslar (1964), Kazım Karabekir'in Yakılan Kitabı (1964), Atatürk'ün Kurduğu Komünist Partisi ve Sonrası (1966), Hatıraları ve Söyleyemedikleriyle Rauf Orbay (1965), İkinci Adam Masalı, Medine Müdafaası (Peygamberimizin Gölgesinde Son Türkler).

Berna TÜRKDOĞAN UYSAL

KAYNAKÇA

KANDEMİR, Feridun, "Ondokuzuncu Yüzyıl Sonlarında İzmir", **Tarih Konuşuyor**, S 29, Haziran 1966, s.2414-2418 (Nalbantoğlu Hıfzı Bey'in Hatıraları).

KANDEMİR, Feridun, **Kâzım Karabekir'in Yakılan Hâtıraları Meselesinin İçyüzü**, İstanbul 1964.

KANDEMİR, Feridun, **Medine Müdafaası (Peygamberimizin Gölgesinde Son Türkler)**, Yağmur Yayınevi, 8. Baskı, İstanbul 2008.

Muhiddin Nalbantoğlu, **Yeniçağ**, 23.4.2008.

21/11/2024 tarihinde <https://ataturkansiklopedisi.gov.tr/bilgi/feridun-kandemir/?pdf=3661> adresinden erişilmiştir